

BÖRTÖNÁRTALMAK AVAGY MÉGSEM?

PRISON DAMAGE OR NOT?

Mihók Boglárka* – Nagy Anita**

Absztrakt

A szabadságvesztés végrehajtásának a célja nem csupán az elítéltek fogvatartása, hanem annak elősegítése is, hogy az elítélt a szabadulása után sikeresen visszailleszkedjen a társadalomba, valamint újra jogkövető tagjává váljon. Ezek megvalósulására szolgálnak a különböző reintegrációs tevékenységek, melyek közül a legkiemelkedőbb a fogvatartottak oktatása és munkáltatása. A reintegráció mellett, hogy segíti a sikeres visszailleszkedést, fontos célja az is, hogy a visszaesések arányát a lehető legjobban visszaszorítsa. Ahogy a fentebb említettekben is kiderül nagyon nehéz folyamat az, hogy egy frissen szabadult elítélt ismét a társadalom tagjaként érezze magát. A tanulmány ennek a reintegrációs folyamatnak a nehézségeit kívánja feltárni.

Kulcsszavak: reintegráció, kockázatelemzés, visszaesés, elítéltek foglalkoztatása, reszocializáció

Abstract

The purpose of the execution of imprisonment is not only to detain prisoner, but also to help the prisoner to successfully reintegrate into society after his release, as well as to become a law-abiding member again. Various reintegration activities are used to realize these, the most prominent of which is the education and employment of prisoners. In addition to helping successful reintegration, reintegration also has an important goal of reducing the rate of recidivism as much as possible. As can be seen from the above, it is a very difficult process for a newly released prisoner to feel like a member of society again. The study aims to explore the difficulties of this reintegration process.

Keywords: reintegration, risk analysis, relapse, employment of prisoner, resocialization

Bevezetés

A reintegráció szó hétköznapi értelemben helyreállítást, visszaállítást, visszahelyezést jelent. Egy úgynevezett „ernyőfogalomról” beszélhetünk, mely alá több szakterület összehangolt munkája tartozik. Minden tevékenységi körben különbségek tapasztalhatók, de abban

---

* Mihók Boglárka, negyedéves nappali tagozatos joghallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, bogimihok55@gmail.com.

** Prof. Dr. Nagy Anita, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, anita.nagy@uni-miskolc.hu.

egységesnek mondhatók, hogy céljuk a kiszorult, marginalizálódott egyén közösségbe való visszakerülése, visszaillesztése.¹

1. Reintegráció fogalma

A reintegráció fogalmát a büntetés-végrehajtási törvény, továbbiakban: Bv. Kódex vezette be, felváltva ezzel a korábban alkalmazott „nevelés” kifejezést.² A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL törvény 83. §-ának (1) bekezdése szerint: „A szabadságvesztés végrehajtásának célja az ügydöntő határozatban meghatározott joghátrány érvényesítése, valamint a végrehajtás alatti reintegrációs tevékenység eredményeként annak elősegítése, hogy az elítélt szabadulása után a társadalomba sikeresen visszaailleszkedjen és a társadalom jogkövető tagjává váljon.”³

A fenti mondat értelmében a reintegrációs törekvés csak azokra az egyénekre vonatkozik, akik jelen esetben a büntetésüket töltik, vagyis nem terjed ki azokra, akik onnan szabadultak, hiszen a büntetés-végrehajtási intézeteknek nem tisztjük a szabadultak támogatása szabadulás után. A rendszer további ambivalenciája, hogy egyszerre büntet és támogat, vagyis ezt várja el az intézet dolgozóitól is.

Pedagógiai értelemben a reintegráció három területre terjed ki. Először is a fogvatartott életviszonyainak alakulására vonatkozik; másrészt cselekvésének szabályozására terjed ki, és harmadrészt pedig az egyén felfogásának alakítását célozza meg.⁴

„A reintegrációs folyamat során törekedni kell az elítélt önbecsülésének és felelősségérzetének kialakítására, fejlesztésére, a szabadulás után a munkaerő-piaci és a társadalmi életébe való beilleszkedésének elősegítésére.”⁵ A kitűzött célok eléréséhez számos feltétel együttes teljesülése szükséges az egyes bv. intézetek állományában, mint pl. a szolgáltatás fedezésére irányuló forrásra, szakképzett szakemberek megfelelő arányára és időre.

A reintegrációnak, mint folyamatnak segítenie kell az elítélt munkaerőpiaci integrációját, a szocioökonómiai státuszából hozott hátrányok csökkentését, egyéni készségeinek és képességeinek fejlesztését.⁶ Mindez olyan összetett tudást igénylő feladat, melyhez szükség van civil, vagy külsős jelenlétre, azaz egy komolyabb szakmai együttműködés kialakítására és működtetésére, hiszen amellet, hogy igen megterhelő lenne a nevelőkre nézve egy ilyen jellegű tudás megszerzése, számolni szükséges azzal is, hogy a fogvatartott szabadulása után „civiliek” között kell, hogy boldoguljon. Nem utolsó sorban pedig a „külsősök” aktív jelenléte mérsékelheti a büntetés-végrehajtásban dolgozók ambivalens szerepét, mint fogvatartó és egyben támogató szakember.

Ole Thyssen megfogalmazása szerint: „a börtön ma már nem egyszerűen egy olyan hely, ahol izolálják és marginalizálják a bűnelkövetőket, de nem is egyszerűen a reszocializáció

¹ RUZSONYI Péter: Pönológia és kriminálpedagógia, Dialógus Campus, Budapest, 2019, 14.

² KOVÁCS Mihály: A fogvatartottak reintegrációjának bemutatása a hazai börtönügy történelmi fejlődésén keresztül, Börtönügyi Szemle, 2022/1, 10.

³ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 83. § (1) bekezdés.

⁴ Ruzsonyi: i.m., 12.

⁵ Ranga Attiláné – Vörös Erzsébet szerk.: Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek, Rendészeti szervező, büntetés-végrehajtási szervező szakirány, Jegyzet, Büntetés-végrehajtási szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja, 2018, 9.

⁶ Uo.

helyszíne, hanem egy gondozási rendszer része.”⁷ Ez azt jelenti, hogy a börtönnek gondoskodnia kell a fogvatartottakról. A büntetés, a bebörtönzés és a gondozás az a három kulcsszó, amely a börtön tevékenységét jellemzi a fejlett világban. Ezek a fogalmak nem zárják ki egymást, sokkal inkább fejlesztik és formálják a korrekciós munka tartalmát.⁸

A büntetés-végrehajtási intézményekben a fokozatosság elvét figyelembe véve azok az elkövetők kerülnek, akik többször, és/vagy igen súlyos cselekményt követnek el. A társadalom fogvatartottakkal szembeni hozzáállása igen kritikus, sokszor előítéletes, melynek következtében a fogvatartott bűnözői karrierjét támogatják tudattalanul, nem a reintegrációs esélyeit növelik. A társadalom tagjaival ellentétben a nemzeti megelőző mechanizmus⁹ szervezete látogatása során nagy hangsúlyt fektet arra, hogy megvizsgálja, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek számára elérhetőek legyenek a reintegrációs lehetőségek.¹⁰

2. Börtönártalmak

A börtönártalmak egyenes utat mutatnak a börtönkarrier felé. A prizonizáció következtében a fogvatartottak egymástól sajátítják el a bűnelkövetés fortélyait. A depriváció következtében nemcsak a szabadságukat, hanem az autonómiájukat, a javaikat, a heteroszexuális kapcsolataikat és a biztonságukat is elveszítik. A stigmatizációval a társadalmi identitásukat szankcionalizálják, de ezek csak a legáltalánosabb börtönártalmak, melyekkel találkozhatunk.

A reszocializációt gyakran szinonimaként használják a reintegráció fogalmával, de azt mondhatjuk, hogy a reintegráció csak egy szelete a sikeres reszocializációnak, vagyis a személyiség olyan irányú felkészítése, ami alkalmassá teszi az egyént a beilleszkedésre.

Az egyéniesítés szintén kapcsolódó fogalomként jelenik meg. Forgács Judit veti fel azt, hogy a reintegrációs folyamat akkor a leghatékonyabb, ha személyre szabott, vagyis épít a fogvatartott egyéni készségeire, képességeire, igényire. A kérdés, hogy mennyire tud a valóságban megjelenni egy zárt intézet falain belül az egyéniesítés, ha az intézet is korlátozott lehetőségekkel bír. Ez pedig előre vetít egy dilemmát, melyet az alábbiakban részletesebben említek meg, az önkéntes részvétel elvét.

A differenciálás, mely előzményeként is tekinthető az individuális törekvéseknek, már elég korán megjelennek a büntetés-végrehajtási intézetekben. Az elkülönítés különböző szempontok szerint történik, mint például nem, kor, végrehajtási fokozat, egészségügyi állapot, visszaesés stb. Különböző szempontok szerinti megkülönböztetés szükséges és kívánatos egy zárt intézményben. Ennek egyik fő oka az, hogy a nők eltérő tulajdonságokkal, készségekkel, képességekkel rendelkeznek, mint a férfiak. Ebből adódóan nem lehet őket egy légtérben kezelni, mert az kiélezheti a két csoport közötti feszültséget, de ugyanez elmondható a fiatalokkal, fiatal felnőttekkel, felnőtt korúakkal és idősebb korosztállyal kapcsolatban is.

A pedagógia tudománya foglalkozik az utánzással, mint tanulási módszerrel. Az egyén készségeket, képességeket sajátít el azoktól, akik hozzá közel állnak. A fenti gondolatmenetet folytatva, ha például egy első büntényes elkövetőt visszaesőkhöz helyezünk el, az nem szolgálja

⁷ THYSSEN, Ole: Punishment, Confinement and Care. In The 9th EPEA International Conference on Prison Education – Conference report. Langesund, European Prison Education Association, 2003, 19.

⁸ Uo.

⁹ A 2011. évi CXLIII. törvény hirdette ki a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezményt (OPCAT).

¹⁰ SÁRKÖZY István: A büntetés-végrehajtási szervezet tevékenysége az alapvető jogok biztosa megközelítésével, Börtönügyi Szemle, 2022/1, 53-78.

az egyén reintegrációs célját, sőt, inkább növeli az esélyét, hogy az adott egyén is a későbbiekben visszaesővé váljon, vagyis azonosul társaival tudatosan vagy tudattalanul. A differenciálás tehát részben az egyéni reintegráció szempontjából fontos, részben pedig megkönnyíti az egyéniesített eljárásrendet is

Albert Fruzsina és Bíró Emese¹¹ szintén érdekes kérdést vet fel a sikeres reintegrációval kapcsolatban, mely szerint lehet-e sikeres a reintegráció egy már eleve meglévő integráció nélkül. Az elsődleges szocializáció közeg, amiben felnövünk és elsajátítjuk értékeinket, stratégiáinkat (pl. problémamegoldás) maga a család. Ez az időszak több évet (15-20, esetenként ennél is többet) foglal magában, ami alatt szépen lassan kifejlődik személyiségünk és azzá válunk, akivé lennünk kell. Ha azonban ez a szocializációs út nem a társadalomba történő betagozódáshoz vezet, beszélhetünk-e meglévő integrációról társadalmi szinten?

A büntetés-végrehajtási intézetekben élők különböző hosszúságú ítéletekkel kerülnek az intézetekbe, ami vagy rövidebb vagy esetleg hosszabb ennél az időintervallumnál, viszont az leszögezhető, hogy a személyiség addigra már kiforrott, változtatni, módosítani nem lehet, csak finomítani lehet esetleg rajta. Ha ezt az elvet nézzük, akkor sikeresebb-e a reintegráció a hosszú ítéletes bűnelkövetők esetében, vagy az ő esetükben a börtönártalmak már nagyobb súlyban vannak jelen, mint a változásra való törekvés.

Szintén dilemmaként jelentkezik a témában az önkéntesség elve. A zárt intézményekben történő korrekciós nevelés visszássága ez, hiszen az itt tartózkodók, jelen esetben a fogvatartottak külső kényszer hatására kerülnek bele egy nevelési helyzetbe. A reintegrációnak is vannak önkéntes elemei, – mint például a szakma elsajátítása –, de az intézeti jelleg miatt az egyén nem tud kilépni a nevelési helyzetből. Emiatt felmerül, hogy mennyire sikerül interiorizálni, vagyis magáévá tenni az egyes értékeket, vagy azok alkalmazása csak az intézeten belül fognak működni. Ha az egyénnek megvan a motivációja a változásra, könnyebben építi be azt a saját identitásába, mintha kényszerrel próbáljuk azt elérni.¹²

A fogvatartott reintegrációja lehet-e sikeres a társadalmi hozzáállás megváltozása nélkül? Az elítéltek társadalmi presztízse alacsony. A társadalom tele van ítéletekkel, előítéletekkel, melyeket a média még inkább felerősít. A társadalom, a munkáltató elzárkózik attól, hogy korábban elítéltekkel kapcsolatba lépjen. Nem véletlen, hogy ha a fogvatartott iskolát végez a börtön falain belül, nincs feltüntetve bizonyítványán, hogy pontosan hol végezte azt, csak a város kerül megjelölésre. A társadalom érzékenyítése tehát éppen olyan fontos a sikeres reintegrációhoz, mint a fogvatartottak felkészítése a szabadulás utáni életre. Megváltoztatható-e a társadalom hozzáállása ilyen mértékben, vagy a fogvatartottakat kellene olyan készségekkel ellátni, hogy alkalmazkodni tudjanak a megváltozott körülményekhez, mint a romák esetében? Egyes társadalmi csoportokkal szembeni ellenszenvünk oly nagy, hogy évszázados berögződéseken már igen nehéz lenne változtatni, ezért nem-e kellene az elítélteket olyan készségekkel (problémamegoldó, konfliktuskezelő, stb.) felruházni, hogy képessé váljanak kezelni az ellenük irányuló gyűlöletet?¹³

A koronavírus-járvány hatására bekövetkezett változások alapján merült fel bennem a kérdés, hogy lehet-e offline reintegrálni. A későbbiekben kitérek rá milyen változásokat hozott a világjárvány a fogvatartottak kapcsolattartásában, de sehol nem talákoztam olyan reintegrációs módszerrel vagy törekvéssel, mely felzárkóztatná globalizált világunkban a

¹¹ ALBERT Fruzsina – BÍRÓ Emese: A sikeres reintegráció. In: Életkeretek a börtönön innen és túl. Szubjektív reszocializációs esélyek, Szociológiai Tanulmányok (2015/2), (szerk.: Albert Fruzsina), MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet, Budapest., 143–165.

¹² RUZSONYI: i.m. 13.

¹³ MICHALOV, Lukás – TOTHOVA Veronika: Codification Results in the Hungarian Prison Legislation, European Integration Studies, 2018/1, 70–78.

fogvatartottakat a gyorsan változó számítógépes/online világhoz. A legifjabb generációk már ebben a világban nőnek fel, szinte csak ebben kommunikálnak, intéznek ügyet, élnek mindennapi életüket. A hosszú ítéletes fogvatartott szabadulás után vajon képes lesz-e eligazodni a digitális környezetben vagy szükség lenne a reintegrációs módszerek közé ezt az irányt is felvenni?

Az angolszász szakirodalomra hivatkozva Szabó a kockázatelemzési eljárások négy generációját különíti el.¹⁴ Az első generációs, vagyis a szubjektív benyomásokon alapuló rendszer az 1970-es évekig volt jellemző. Az eljárás hatékonysága nagyban függ a szakemberek képzettségétől és tapasztalataitól. Az idő előrehaladásával megjelent az igény a rendszer továbbfejlesztésére. Kialakították a standard kérdőíveken alapuló eljárást, mely adminisztratív adatokon alapul és amelyet hosszabb tesztelési eredményekkel támasztottak alá. A harmadik generációs rendszer mintegy az előző kettő ötvözetének mondható, hiszen statisztikai adatokra épít, de a dinamikus változó tényezőket sem hagyja figyelmen kívül. Jelenleg az utolsó generációs rendszer szintén az előző generáció továbbfejlesztése, de annál szélesebb körű adatokkal dolgozik, és magában foglalja a beavatkozási lehetőségeket, irányokat is.¹⁵ 1990-től jelentek meg az úgynevezett negyedik generációs kockázat- és szükségletértékelő eszközök, amelyek a kockázati és szükségleti tényezők vizsgálatát esetkezelési tervvel ötvözik annak érdekében, hogy a felmért tényezőkhöz igazítsák az eljárást.¹⁶

3. Kockázatelemzési és kezelési rendszer

A büntetés-végrehajtási intézetekben dolgozók munkáját a reintegráció kapcsán a Kockázatelemzési és kezelési rendszer, vagyis a KEK segíti, melyet az elítélt visszaesési és fogvatartási kockázatainak felmérésére, annak mérséklésére, illetve a sikeres reintegráció elősegítése érdekében hoztak létre. Az egységesen kialakított, országos hálózatban működő rendszer célja, hogy a fogvatartottat bekerülésétől szabadulásáig nyomon kövesse. A feljegyzett adatok nem csupán az adott intézményi dolgozók számára legyenek ismereteseek, hanem egy esetleges átszállítás után a fogadó intézmény számára is értékelhető információt szolgáltatassanak az elítéltről. A program kialakítása során fontosnak tartották az egységes mérhető adatsorok kialakítását, a fogvatartottak kategóriába sorolásának, differenciálásának megkönnyítését. A folyamat a Befogadási és Fogvatartási Bizottság segítségével, a befogadási eljárás keretében a kockázatelemzéssel indul, ahol a folyamat a strukturált adatok összegyűjtésével és a fogvatartott megismerésével kezdődik, melynek célja, hogy preventív jelleggel kiszűrje, előre jelezze a visszaesés valószínűségét, valamint a veszélyes magatartásokat és fogva tartási jellemzőket egyaránt. Adott körleten a fogvatartottaknak alkalmuk nyílik a börtön szabályok megismerésére és felkészülni a szabadságvesztés letöltésére.

A prediktív mérőeszköz az alábbi területekre terjed ki: önkárosításra, öngyilkosságra irányuló magatartásra, fogolyszökésre és annak kísérletére, agresszivitásra, pszichoaktív anyagok használatára, bűnözői, illetve fogvatartotti szubkultúrában betöltött státusból adódó kockázatokra. A szükséges adatok felvétele érdekében figyelembe veszik az elítélt szerhasználatát és pszichiátriai háttérét, a szuicidumokat, a kapcsolattartás jellemzőit, családi, baráti, kriminális háttérét, a szocioökonómiai státuszát, később fegyelmi helyzetét és az egyéb biztonsági információit is. A kockázatsportokat külön – külön elemzik és a fogvatartottat

¹⁴ SZABÓ Judit: Speciális prevenció és dezisztencia, Doktori értekezés, ELTE ÁJK, 2015, 130.

¹⁵ SOMOGYVÁRI Mihály: Kockázatelemzési rendszerek a büntetés-végrehajtásban, Börtönügyi Szemle, 2018/1, 82.

¹⁶ SZABÓ: i.m. 134.

várható viselkedésének valószínűsége alapján alacsony, közepes, magas kockázatúnak értékeli.¹⁷

Egyéni kérdőívek és/vagy egyéb megismerés folyamat segítségével különböző kockázatterületeket mérnek fel, – mint például az általános visszaesési kockázatot, a családon belüli erőszakot, a fiatalok erőszakosságát, a sérülékenységet, a radikalizációs vagy szuicid kockázatokat stb. –, mindig adott speciális csoportra vonatkozóan, majd meghatározzák a beavatkozás irányát. A programtervet a fogvatartott közreműködésével alakítják ki.¹⁸

A különböző szakemberek által megtervezett, szakmai tudáson alapuló informatikai rendszer előnye, hogy gyorsan állnak rendelkezésre objektív adatok, melyek alapján könnyen mérhetővé teszi a dolgozók számára a döntési mechanizmusokat. Az előnye azonban egyben a hátrányának is nevezhető, hiszen abban az esetben, ha kizárunk minden úgynevezett emberi tényezőt és csak nyers adatokkal dolgozunk, akkor az egyéniség vesz el a folyamatban, vagyis az a remény, hogy az ember képes a változásra. Az emberi tényező, vagyis a nevelők munkája nem zárható ki a folyamatból, de csak a két irányból érkező információ tud teljes képet alkotni a fogvatartottról. Ez pedig fordítva is így van. Az emberi – akár szakemberi – vélemény hátránya pedig a szubjektivitás, vagyis nem kizárhatóak az adott egyén már meglévő tapasztalatai, esetleges előítéletei.

A kockázatelemzés és értékelés részeként felméri a fogvatartott szabályszegő viselkedésének lehetőségét, melynek alapján biztonsági kockázata magas, közepes, vagy alacsony lehet. A fogvatartottak kockázati besorolása a fogvatartás ideje alatt változhat, hiszen az egyén adottságai, képzettsége, képessége az idő előrehaladásával változik, például szakmát szerez, rendez családi konfliktusait stb. Éppen ezért elengedhetetlen a folyamatban az állandó visszacsatolás, a kontroll, mely 6 és 12 havonta történik meg, a fogvatartás hosszától függően. Rendkívüli esemény bekövetkezésekor is szükséges a felülvizsgálat, hiszen akár változhat az elítélt kockázati besorolása is. A kockázatelemzés azonban több mint reintegrációs törekvés, – bár azt is magában foglalja –, hiszen a kockázatok széles körét fedi le, mely tudás elengedhetetlen a 21. század büntetés-végrehajtási intézeteiben.

A kockázati faktorok csökkenthetők, ha az intézet megfelelően reagál, alternatívát kínál a felmerülő szükségletre. A biztonsági intézkedések köre reagál a fogvatartás során felmerülő őrzéssel kapcsolatos problémákra, a kockázatok csökkentését célzó programok pedig motivációt nyújtanak a fogvatartottnak az elvárt viselkedés elsajátításához.

A kockázatelemzés és értékelés módszertanának változása szükségessé tette egy speciális intézet kialakítását. A Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet feladata a kockázatelemzés fejlesztése, szakmai irányítása. A KKMI az elsődleges kockázatelemzés delegálásán túl, melyhez egy szoftveres rendszert biztosít, maga is kockázatelemzést végez azon elítéltek esetében, akik több mint 6 hónapot meghaladóan tartózkodnak a büntetés-végrehajtási intézetben és a várható szabadulás dátuma meghaladja a másfél évet. Az intézetek az ennél korábban szabadulók és az előzetes letartóztatásban lévők elemzését végzik. A KKMI úgynevezett egyéni fejlesztési tervet készít a fogvatartottól a 30 napos megfigyelési időszak zárásakor (ez 30 nappal meghosszabbítható), mely magában foglalja az egészségügyi, pszichológiai, biztonsági és reintegrációs folyamatok megtervezését. A KKMI jár el a különleges események kapcsán, illetve a magas kockázati besorolású fogvatartottak rezsimváltását megelőzően. A rezsimbe való besorolás csökkenti a tagok közötti feszültséget, hiszen a differenciálás során az azonos adottságokkal rendelkezők kerülnek egy csoportba.¹⁹

¹⁷ NAGY Anita: Büntetés-végrehajtási jog európai kitekintéssel, Bíbor Kiadó, Budapest, 2017, 96.

¹⁸ Uo.

¹⁹ NAGY: i.m. 95.

A rendszer kiemelten kezeli a biztonságtechnikai kérdéseket és a reintegrációs folyamatokat. Speciális és célzott beavatkozási programokat készít – például önérvényesítés, agressziókezelés témakörében –, majd felkészíti adott intézet dolgozóit csoportfoglalkozások megtartására.

Az angol nyelvű szakirodalom a kockázatelemzés és -értékelés objektív rendszerének szempontjainál három aspektust nevez meg, melyek a következők: „a társadalom védelme és biztonsága elsődleges szempontként érvényesítendő; amelyhez szorosan kapcsolódik másodikként a fogvatartottak egyéni jellemzőinek feltárása és csoportosítása annak érdekében, hogy azonosítani tudják a programok szervezéséhez és működtetéséhez szükséges erőforrásokat. Harmadik szempontként említik a jól működő kockázatelemzési rendszerek ismertetésekor a reintegrációs hatékonyság növelését, amely együtt jár a visszaesés csökkenésével és a fogvatartási költségek mérséklésével.”²⁰

A Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet létrehozása és működése által egy helyen koncentrálódik a releváns szakmai tudás, mely azt jelenti, hogy rendszerszemléletben gondolkodik és biztosítja a lehetőséget egy objektív méréshez, elemzéshez. Amikor reintegrációról beszélünk, akkor annak magába kell, hogy foglaljon minden olyan programot, tevékenységet, mely elősegíti, támogatja a társadalomba történő visszailleszkedés hatékonyságát, a visszaesés esélyének minimalizálását, akár kizárását is. A reintegráció keretében nem szigorúan a büntetés-végrehajtásban szervezett tevékenységekre kell fókuszálni, hiszen a büntetés-végrehajtási szervek más szervekkel együttműködve eredményesebben szolgálják a büntetés-végrehajtás céljának megvalósítását.

Ferge Zsuzsa²¹ kiváló szociológus több munkásságban is mélyrehatóan tanulmányozta a társadalmi integrációt, s szerinte az iparosodás robbanásszerű változásai óta egészen napjainkig, tehát körülbelül kétszáz éve foglalkoztatja a társadalomfilozófusokat ez a kérdéskör. Ferge munkásságában kifejti, hogy a normák és értékek útján valósul meg a „szociális integráció”, mely feltételez egy nagyfokú egyetértést, illetve konfrontálódást, ha normákat nem tartják be. Mindezek alapján a büntetés-végrehajtás célja is azonos, a rendszerből szabadult személyek képesek legyenek és akarják is a társadalmi normákat betartani, ezzel egyúttal a társadalomba reintegrálódni. Érdekesség, hogy a korábban már említett Bv. kódex a nevelő tiszt kifejezés helyett reintegrációs tiszt kifejezést használ, a fogalmi változás mindenkinben tudatosítja, hogy valóban többes tartalom jelenik meg a „nevelési” munka során.²²

Évszázados tapasztalatok arra intik a szakembereket, hogy az a börtön, amely csak az elvonásokra, a minél szigorúbb, keményebb rezsimre, a fogvatartottak mély alávetésére, megalázására vagy csupán megőrzésükre helyezi a hangsúlyt, a korszerű büntetés-végrehajtástól elvárható minimális eredményességre sem számíthat. Ellenkezőleg, az ebből a börtönből szabaduló elítéltek többsége elsivárosodott, elszemélytelenedett, és inkább növekvő, dacos agresszivitással kellene esetükben számolni. Éppen e felismerésnek köszönhetően már nem tekinthető új keletűnek az a törekvés, amely a börtön visszatartó, elrettentő „negatív” motiváló hatását „pozitív” hatáselemekkel egészíti ki.

E célhoz nélkülözhetetlen az elítélt aktív részvétele a reintegrációs programokon.

„A Reintegrációs program: az elítélt munkaerő-piaci integrációjának elősegítését, a befogadást megelőző életkörülményeiből, életviteléből eredő hátrányok csökkentését,

²⁰ ROGER J., Lauren: Positive approaches to corrections: Research, policy, and practice. Lanham, American Correctional Association, 1997, 26.

²¹ FERGE Zsuzsa: Variációk a társadalmi integráció témájára, Esély: Társadalom és szociálpolitikai folyóirat, 1990/1, 317.

²² CSIMA Renáta: Reintegráció a büntetés-végrehajtásban, Hadtudományi Szemle, 2015/2, 226.

személyisége és szociális készségei fejlesztését célzó reintegrációs programok, foglalkozások összessége”

A reintegrációs programok során az alkalmazott eljárásokat az elítélt személyiségéhez, egyéni képességeihez, szükségleteihez kell igazítani. Az elítélt személyiségének pozitív irányú befolyásolásához a nemzetközi szakirodalom minden olyan tevékenységet felsorol, amely az elítélt fizikai vagy mentális egészségének megőrzését, illetve helyreállítását célozza, a reszocializációt, redukációt, rehabilitációt, integrációt.

A magyar büntetés-végrehajtási szabályozás ezt a pozitív irányú befolyásolást gyűjtőfogalommal *reintegrációnak* nevezi, és ide sorolja tehát az elítélt megismerését, foglalkoztatását, önképzését, szabadidős programjának szervezését, jutalmazását, fegyelmi felelősségre vonását, a családi és társadalmi kapcsolatok támogatását.

Az elítélt személyiségének megismerése érdekében, befogadó részlegbe kerül elhelyezésre. Ebbe a befogadó részlegbe kell elvégezni az elítélt egészségügyi, pszichológia, munka alkalmassági, valamint pedagógiai vizsgálatát. A pedagógiai és pszichológiai vizsgálat célja, hogy feltárja az elítélt személyiségét, az elképzeléseit a büntetés tartalma alatti és szabadulás utáni időszakra, személyére alkalmazható módszereket, eszközöket. Ezt követően kerül sor a megfelelő foglalkoztatás és önképzés kijelölésre, és rehabilitációs programokon való részvétel lehetőségére.

4. Összegzés

A szabadságvesztés végrehajtásának a célja nem csupán az elítéltek fogvatartása, hanem annak elősegítése is, hogy az elítélt a szabadulása után sikeresen visszailleszkedjen a társadalomba, valamint újra jogkövető tagjává váljon.

Ezek megvalósulására szolgálnak a különböző reintegrációs tevékenységek, melyek közül a legkiemelkedőbb a fogvatartottak oktatása és munkáltatása. A reintegráció mellett, hogy segíti a sikeres visszailleszkedést, fontos célja az is, hogy a visszaesések arányát a lehető legjobban visszaszorítsa.

Ahogy a fentebb említettekben is kiderül nagyon nehéz folyamat az, hogy egy frissen szabadult rab ismét a társadalom tagjaként érezze magát, melynek egyik oka a társadalom általi megbélyegzés. A társadalom nagy része úgy gondolja, ha egy ember börtönben volt, már nem tud megváltozni és újra jogkövetőként, normális életet élni.

A rabok többsége alacsony iskolázottágú, ami szintén nehezíti a visszailleszkedést, hiszen aki írástudatlan, olvasási problémákkal küzd vagy pedig csak általános iskolai végzettséggel rendelkezik nem valószínű, hogy munkát talál. A munkahely nemléte az egyik leggyakoribb ok, amely a visszaesést eredményezi, hiszen, ha nincs munka, az ember nem képes a saját, valamint, ha van, akkor az általa eltartandó személyek megélhetését biztosítani.

Az oktatás és munkáltatás mellett, ahogyan a fentiekben is említettem fontos az is, hogy a fogvatartottakat megfelelően felkészítsék a szabadulásra, hiszen hosszú időig „egyedül” vannak, ami nehezíti azt, hogy a börtön falain kívül élő társadalommal újra azonosulni tudjanak.